

СТАТУС КОЛЕДЖУ ЯК ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ЗА ЗАКОНОМ УКРАЇНИ «ПРО ВИЩУ ОСВІТУ»

Статтю присвячено дослідженню нормативно-правого регулювання статусу коледжу як одного з типів вищих навчальних закладів в Україні. У статті проведено аналіз новизни Закону України «Про вищу освіту», а також досліджено проблемні питання щодо визначення статусу коледжу в системі вищої освіти за чинним законодавством України.

Ключові слова: вища освіта, коледж, освітня реформа, законодавство про освіту, статус.

**Губанова
Тамара Олексіївна,**

*к. ю. н., директор
ПВНЗ,
«Фінансово-
правовий коледж»*

Сьогодні відбувається реформування багатьох сфер життєдіяльності української держави. Однією з таких сфер є сфера вищої освіти. Немає сумнівів у тому, що освітня реформа є об'єктивно необхідною, адже Україна має залишити в минулому негативну радянську спадщину в цій сфері. Вища освіта в Україні має піднятися на якісно новий рівень, відповідати світовим та зокрема європейським стандартам. Крім того, мають бути подолані дефекти системи вищої освіти, які сформувалися за роки незалежності України. Мова тут йде, у першу чергу, про необхідність підготовки не будь-яких фахівців, а лише тих спеціалістів і з тих спеціальностей, які сьогодні є об'єктивно необхідними для українського суспільства й держави; підвищення якості тих знань, які надаються студентам, основним орієнтиром при цьому, на наш погляд, має бути принцип поєднання «теорії та практики»; необхідність подолання проблеми надмірної перевантаженості системи вищої освіти в Україні ВУЗами, які не надають якісних освітніх послуг, не мають власної школи, щодо окремих напрямків підготовки студентів, наприклад, розповсюджена в Україні практика відкриття в технічному університеті юридичного або економічного факультету без наявності власної школи у цих сферах та ін.

Безсумнівно, така ситуація є неприпустимою для сфери вищої освіти в європейській країні. При цьому

головною ідеєю функціонування вищої освіти в Україні є підготовка висококваліфікованих фахівців, здатних адекватно вирішувати завдання, які перед ними ставить роботодавець.

Ключовим нормативно-правовим актом у сфері вищої освіти поряд із Конституцією України та Законом України «Про освіту» від 23 травня 1991 р. є Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. [1]. Безперечно, у цьому Законі було закріплено значну кількість позитивних змін у сфері функціонування вищої освіти в Україні. Зокрема, мова йде, про: створення Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти як постійно діючого, колегіального органу, який займається реалізацією державної політики у сфері забезпечення якості вищої освіти; надання академічної автономії ВУЗам, суть якої полягає в тому, що кожен вищий навчальний заклад отримав право впроваджувати власні освітні та наукові програми; закріплення фінансової та господарської автономії, суть якої зводиться до того, що вищі навчальні заклади можуть відкривати власні рахунки, отримувати кредити, розпоряджатися майном та землею. Крім того, вони мають право засновувати наукові парки та підприємства, що займаються науково-дослідницькою діяльністю, розробкою перспективних напрямків наукових досліджень; значно посилилась роль студентського самоврядування, яке має можливості активно відстоювати права та інтереси студентів, а також брати участь у виборах ректорів та деканів; прозорість функціонування, яка полягає в тому, що кожен вищий

навчальний заклад зобов'язаний опублікувати на власному сайті документи про результати фінансової діяльності, у тому числі кошториси, звіти про їх виконання тощо. Крім того, ВУЗи зобов'язані оприлюднювати в мережі Інтернет підсумки щорічного внутрішнього моніторингу якості освіти; закріплено нову процедуру обрання ректорів, деканів та завідувачів кафедр та визначено строки їх повноважень; упроваджено європейську систему ступенів вищої освіти (молодший бакалавр, бакалавр, магістр, доктор філософії, доктор наук); запроваджено нову систему типів вищих навчальних закладів: університети (універсальні навчальні заклади), інститути та академії (галузеві навчальні заклади) і коледжі (де готують спеціалістів до рівня молодшого бакалавра та/або бакалавра); закріплено конкурентну систему державного замовлення та ін.

Таким чином, як видно з вищезначеного, у чинному Законі України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. закріплено багато прогресивних ідей, які є об'єктивно необхідними для функціонування системи вищої освіти в Україні для її подальшого розвитку та наближення до європейських стандартів.

Окрему увагу в цьому Законі приділено такому типу вищого навчального закладу, як коледж. У світовій практиці коледжі є широко розповсюдженим явищем. Так, у Великобританії та США коледжі є вищими навчальними закладами [2]. Що ж стосується Європи, то в деяких країнах ЄС вони відносяться до так званих «середніх» навчальних закладів, зокрема мова йде

про: Францію, Бельгію, Швейцарію. В Україні коледж відноситься до типу вищого навчального закладу. Так, згідно із ч. 3 ст. 28 Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. коледж — це галузевий вищий навчальний заклад або структурний підрозділ університету, академії чи інституту, що провадить освітню діяльність, пов'язану із здобуттям ступенів молодшого бакалавра та/або бакалавра, проводить прикладні наукові дослідження. Крім того, коледж також має право здійснювати підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста [1].

Таким чином, чинне законодавство розглядає коледж як галузевий вищий навчальний заклад, який може функціонувати як самостійно, так і в складі університету, академії чи інституту на правах структурного підрозділу. Крім того, Законом чітко визначено тип фахів спеціалістів, яких може готувати коледж, — це молодші бакалаври та/або бакалаври. Крім того, передбачається можливість підготовки студентів для отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст».

Варто звернути увагу на те, що в Законі України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. чітко сформульовані завдання, які ставляться перед будь-яким вищим навчальним закладом в Україні. Відповідно до ст. 26 Закону основними завданнями коледжу як вищого навчального закладу є:

1) провадження на високому рівні освітньої діяльності, яка забезпечує здобуття особами вищої освіти відповідного ступеня за обраними ними спеціальностями;

2) участь у забезпеченні суспільного та економічного розвитку держави через формування людського капіталу;

3) формування особистості шляхом патріотичного, правового, екологічного виховання, утвердження в учасників освітнього процесу моральних цінностей, соціальної активності, громадянської позиції та відповідальності, здорового способу життя, вміння вільно мислити та самоорганізовуватися в сучасних умовах;

4) забезпечення органічного поєднання в освітньому процесі освітньої, наукової та інноваційної діяльності;

5) створення необхідних умов для реалізації учасниками освітнього процесу їхніх здібностей і талантів;

6) збереження та примноження моральних, культурних, наукових цінностей і досягнень суспільства;

7) поширення знань серед населення, підвищення освітнього та культурного рівня громадян;

8) налагодження міжнародних зв'язків та провадження міжнародної діяльності в галузі освіти, науки, спорту, мистецтва та культури;

9) вивчення попиту на окремі спеціальності на ринку праці [1].

Безперечно, кожне із цих положень має окреме змістове наповнення та повинно реально втілюватися у функціонуванні, зокрема коледжів.

Крім того, було чітко регламентовано питання про правовий статус вищого навчального закладу. Так, відповідно до ч. 7 ст. 27 Закон України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. вищий навчальний заклад, у тому числі й коледж, як тип такого навчального закладу в Україні, діє на підставі власного статуту. Статут

вищого навчального закладу повинен містити:

1) повне найменування із зазначенням типу вищого навчального закладу, його правосуб'єктність, місцезнаходження, дату прийняття рішення про його утворення;

2) концепцію освітньої діяльності вищого навчального закладу;

3) права та обов'язки засновника (засновників);

4) обсяг основних засобів (розмір статутного капіталу), наданих засновником (засновниками);

5) повноваження органів управління вищого навчального закладу;

6) права та обов'язки керівника вищого навчального закладу;

7) порядок обрання представників до органів громадського самоврядування;

8) підстави дострокового розірвання контракту з керівником вищого навчального закладу та керівником навчально-наукового інституту (факультету);

9) джерела надходження та порядок використання коштів та майна вищого навчального закладу;

10) порядок звітності та контролю за провадженням фінансово-господарської діяльності;

11) порядок внесення змін до статуту вищого навчального закладу;

12) порядок реорганізації та ліквідації вищого навчального закладу.

Варто звернути увагу на те, що за загальним правилом статут коледжу може містити інші положення, що стосуються особливостей його утворення та діяльності. Разом із тим, основною є вимога, що він не повинен суперечити чинному законодавству України.

Закон України «Про вищу освіту» закріпив рівний статус вищого навчального закладу незалежно від форми його власності. Таким чином, рівний статус мають коледжі, які утворені у формі державної, комунальної, приватної установи. Однак, існує загальна вимога до всіх ВУЗів, у тому числі й до коледжів, про те, що вони працюють на засадах неприбутковості.

Крім того, у Законі окремо звертається увага на те, що вищі навчальні заклади, у тому числі й коледжі, державної, комунальної та приватної форми власності мають рівні права в провадженні освітньої, наукової та інших видів діяльності.

Варто зазначити те, що важливими офіційними документами, які регламентують внутрішнє життя коледжу, є локальні нормативно-правові акти, які видаються в межах своєї компетенції керівником коледжу. Так, у Приватному вищому навчальному закладі «Фінансово-правовий коледж» такими документами є: Положення про Вчену раду Коледжу, Положення про забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти, Положення про організацію навчального процесу, Положення про студентське самоврядування, Концепція виховної роботи на 2012–2017 рр. та ін. [3, 4, 5, 6, 7]. Безперечно, такі документи приймаються в чіткій відповідності з нормами чинного законодавства України, з метою детальнішої організації функціонування внутрішнього життя Коледжу.

Окрему увагу в Законі України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. приділено питанню про керівництво

коледжу. Відповідно до ст. 34 Закону України «Про вищу освіту» безпосереднє управління діяльністю вищого навчального закладу здійснює його керівник (ректор, президент, начальник, директор тощо). Його права, обов'язки та відповідальність визначаються законодавством і статутом вищого навчального закладу.

Варто визначити те, що Закон України «Про вищу освіту» відводить виняткову роль у функціонуванні ВУЗу, зокрема коледжу, організації його внутрішнього життя, саме керівнику вищого навчального закладу. Так, з одного боку, керівник коледжу є представником вищого навчального закладу у відносинах з державними органами, органами місцевого самоврядування, юридичними та фізичними особами та діє без довіреності в межах повноважень, передбачених цим Законом і статутом вищого навчального закладу.

З іншого боку, на керівника коледжу покладено виконання значної кількості функцій. Так, відповідно до ч. 3 ст. 34 Закону керівник вищого навчального закладу в межах наданих йому повноважень: 1) організовує діяльність вищого навчального закладу; 2) вирішує питання фінансово-господарської діяльності вищого навчального закладу, затверджує його структуру та штатний розпис; 3) видає накази й розпорядження; 4) дає обов'язкові для виконання всіма учасниками освітнього процесу й структурними підрозділами вищого навчального закладу доручення; 5) відповідає за результати діяльності вищого навчального закладу перед засновником (засновниками) або

уповноваженим ним (ними) органом (особою); 6) є розпорядником майна та коштів; 7) забезпечує виконання фінансового плану (кошторису), укладає договори; 8) призначає на посаду та звільняє з посади працівників; 9) забезпечує охорону праці, дотримання законності та порядку; 10) визначає функціональні обов'язки працівників; 11) формує контингент осіб, які навчаються у вищому навчальному закладі; 12) відраховує з вищого навчального закладу та поновлює на навчання в ньому здобувачів вищої освіти за погодженням з органами студентського самоврядування та первинними профспілковими організаціями осіб, які навчаються (якщо ця особа є членом профспілки), з підстав, установлених чинним законодавством України; 13) забезпечує організацію та здійснення контролю за виконанням навчальних планів і програм навчальних дисциплін; 14) контролює дотримання всіма підрозділами штатно-фінансової дисципліни; 15) здійснює контроль за якістю роботи педагогічних, науково-педагогічних, наукових та інших працівників та ін. [1].

Незважаючи на здобутки Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р., на практиці існують певні критичні погляди стосовно положень цього нормативно-правового акта та тієї новизни, яка ним запроваджена.

Так, бурхливу дискусію в освітній сфері викликала пропозиція щодо прив'язки статусу вищого навчального закладу до кількості студентів, які в ньому навчаються. При цьому в основу прийняття такого рішення була

покладена практика функціонування вищих навчальних закладів у Європі. Дійсно, якщо звернутися до практики функціонування вищих навчальних закладів у Європі, наприклад Іспанії, то можна побачити те, що там функціонують 48 університетів. При цьому кожен із них має не менше 15 тисяч студентів денної форми навчання. Так, зокрема, у Мадриді функціонує два університети кожен по 23–24 тисячі студентів [8]. Що ж стосується коледжів, то передбачався їх поділ, за цим критерієм, на два типи: коледжі (не менше тисячі студентів, які займаються підготовкою бакалаврів) та професійні коледжі (не менше 500 студентів, які займаються підготовкою молодших спеціалістів) [8]. На сьогодні ця вимога не закріплена на законодавчому рівні. На наш погляд, вона не враховує специфіку функціонування окремих вищих навчальних закладів в Україні. Так, врахування кількісного критерію при визначенні статусу вищого навчального закладу призвело б до пониження статусу таких вищих навчальних закладів, як, наприклад, Львівська національна академія мистецтв, Український Католицький Університет, Львівська національна музична академія імені Миколи Лисенка тощо [8].

Наступним актуальним аспектом функціонування такого типу вищого навчального закладу в Україні, як коледж, є питання про визначення його місця в системі освіти України. Так, до офіційного інтернет-представництва Президента України подано дві електронні петиції, а зокрема: електронна петиція «Місце технікумів та коледжів у системі освіти України»

№ 22/018160-еп та електронна петиція «Щодо статусу технікумів та коледжів» № 22/017901-еп [9, 10]. Суть цих електронних петицій зводилася до того, що Президента України, як гаранта додержання Конституції України прав і свобод людини і громадянина, просили залишити підготовку молодшого спеціаліста технікумами та коледжами в системі вищої освіти або пропонували виділити їх в окрему ланку (складову) в структурі освіти. Варто звернути увагу на те, що електронна петиція «Місце технікумів та коледжів у системі освіти України» № 22/018160-еп отримала більше ніж 26 тисячну підтримку. У відповідь на цю петицію Президент України зазначив те, що технікуми та коледжі виконують у системі вітчизняної освіти важливу функцію щодо підготовки практико-орієнтованих фахівців середньої ланки. Вони належать переважно до сфери управління центральних органів виконавчої влади. Прийняття збалансованого рішення з порушеного питання потребує його всебічного розгляду Кабінетом Міністрів України, який згідно з Конституцією України та Законом України «Про Кабінет Міністрів України» забезпечує проведення політики у сферах освіти, науки. У зв'язку з цим Прем'єр-міністру України запропоновано забезпечити комплексне та ґрунтовне опрацювання порушеного питання і за підсумками цієї роботи ухвалити необхідні рішення, про які поінформувати громадськість. На сьогодні відповідно до ч. 3 ст. 28 Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. коледж має право здійснювати підготовку

фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста [1].

Варто звернути увагу на вдаль вирішення в Законі України «Про вищу освіту» проблеми щодо визначення типу вищого навчального закладу. Так, в Україні за доби незалежності слалася негативна практика стосовно використання в назві навчального закладу назв типів навчальних закладів без достатніх для цього підстав. Так, у назвах окремих навчальних закладів використовувалися без достатніх для цього підстав такі назви типів навчальних закладів, як «академія»; «університет», «коледж» та ін. Як правило, такі назви використовувалися для створення хибного уявлення в абітурієнтів стосовно рівня такого навчального закладу. На сьогодні ця проблема законодавчо врегульована, оскільки встановлено чіткі критерії визначення типу ВУЗу, зокрема в ст. 28 Закону України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. [1].

Актуальною проблемою функціонування коледжів в Україні тривалий час була відсутність чітко визначеної моделі коледжу як суб'єкта освітньої діяльності; чітко сформульованої концепції виховної роботи; концепції розвитку окремих коледжів [11]. Сьогодні законодавство відкриває широкі можливості для коледжів. Так, кожному ВУЗу в Україні надана академічна, фінансова та господарська автономія. Таким чином, коледжі отримали право раціонально розпоряджатися наявними ресурсами, оптимально та ефективно використовувати їх з урахуванням власних потреб.

Таким чином, підсумовуючи все вищезазначене, можна зробити наступні висновки:

1. Процес реформування вищої освіти в Україні є об'єктивно необхідним і передбачає підняття її на якісно новий рівень, приведення її відповідно до світових та зокрема європейських стандартів. У минуле має відійти негативна радянська спадщина та проблеми, які виникли у сфері вищої освіти за доби незалежності України. Немає сумнівів у тому, що нині вищі навчальні заклади мають готувати фахівців із тих спеціальностей, які сьогодні є об'єктивно необхідними для українського суспільства й держави. На особливу увагу заслуговує питання про якості тих знань, які надаються студентам. Такі знання мають бути орієнтовані на практику, а також відображати сучасні тенденції розвитку науки та практики.

2. У Законі України «Про вищу освіту» від 01 липня 2014 р. комплексно врегульовано правові, організаційні, фінансові засади функціонування системи вищої освіти в Україні, закріплено багато позитивних ідей, які є об'єктивно необхідними для подальшого розвитку вітчизняної вищої освіти. Окрему увагу в цьому Законі приділено типам вищих навчальних закладів і коледжу як одному з типів вищих навчальних закладів.

3. Коледжі як навчальні заклади широко використовуються у світовій практиці. Так, у Великобританії та США коледжі є вищими навчальними закладами. У Франції, Бельгії, Швейцарії коледж — це навчальний заклад середньої ланки. В Україні чинне законодавство розглядає коледж як галузевий вищий навчальний заклад, який може

функціонувати як самостійно, так і в складі університету, академії чи інституту на правах структурного підрозділу. Крім того, чітко визначено тип фахів спеціалістів, яких може готувати коледж, — це молодші бакалаври та/або бакалаври. Крім того, передбачається можливість підготовки студентів для отримання освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст».

4. На сьогодні чинне законодавство України чітко регламентує більшість аспектів функціонування коледжів. Так, чітко визначено: основні завдання, які стоять перед коледжем як вищим навчальним закладом; питання про правове регламентування функціонування коледжу; чіткої регламентації отримало питання про керівництво коледжу та ін. Крім того, на сьогодні коледжі отримали широкі можливості для подальшого розвитку. Зокрема, мова йде про академічну, фінансову та господарську автономію ВУЗів. Таким чином, коледжі отримали право раціонально розпоряджатися наявними ресурсами, оптимально та ефективно використовувати їх з урахуванням власних потреб.

Список використаних джерел:

1. Про вищу освіту. Закон України від 01 липня 2014 р. № 1556-VII // Відомості Верховної Ради України. — 2014. — № 37–38. — Ст. 2004.
2. Фольварочний І. В. Модернізація змісту, методів та форм підготовки фахівців на основі вивчення зарубіжного досвіду. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://gnpu.edu.ua/files/VIDANNIY/Visnik_12/V12_34.pdf.
3. Положення про Вчену раду Коледжу. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://fpk.in.ua/index.php/2011-09-22-20-34-40/2786-polozhennia-pro-vchenu-radu-koledzhu>.
4. Положення про забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://fpk.in.ua/index.php/2011-09-22-20-34-40/2805-polozhennia-pro-zabezpechennia-iakosti-osvitnoi-diialnosti-ta-iakosti-vyshchoi-osvity>.
5. Положення про організацію навчального процесу. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://fpk.in.ua/index.php/2011-09-22-20-34-40/2813-polozhennia-pro-orhanizatsiiu-navchalnoho-protsesu>.
6. Положення про студентське самоврядування. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://fpk.in.ua/index.php/2011-09-22-20-34-40/2815-polozhennia-pro-studentske-samovriaduvannia>.
7. Концепція виховної роботи на 2012-2017 рр. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://fpk.in.ua/index.php/2011-09-22-20-34-40/2784-kontseptsiia-vykhovnoi-roboty-na-2012-2017-rr>.
8. Освітня реформа: зниження статусу ВНЗ? [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.euroosvita.net/prog/print.php?id=519>.
9. Електронна петиція «Місце технікумів та коледжів в системі освіти України» № 22/018160-еп. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://petition.president.gov.ua/petition/18160>.
10. Електронна петиція «Щодо статусу технікумів та коледжів». [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <https://petition.president.gov.ua/petition/17901>.
11. Бойчук І. Д. Моделювання професійної підготовки студентів фармацевтичного коледжу / І. Д. Бойчук // Проблеми педагогічних технологій : [зб. наук. праць]. — Луцьк, 2006. — Вип. 2–4 (31–33). — С. 198–208.

Губанова Т. А. Статус колледжа как высшего учебного заведения в соответствии с Законом Украины «О высшем образовании»

Статья посвящена исследованию нормативно-правового регулирования статуса колледжа как одного из типов высших учебных заведений в Украине. В статье проведен анализ новизны Закона Украины «О высшем образовании», а также исследованы проблемные вопросы, касающиеся определения статуса колледжа в системе высшего образования в соответствии с действующим законодательством Украины.

Ключевые слова: высшее образование, колледж, образовательная реформа, законодательство об образовании, статус.

Houbanova T. O. College status as a higher education institution in compliance with the Law of Ukraine "On higher education"

The article investigates normative legal regulation of the status of college as one of the types of higher education institutions in Ukraine. The article analyzed the new provisions of the Law of Ukraine "On Higher Education" and examined issues concerning the definition of the status of the college in higher education in the current legislation of Ukraine.

Key words: higher education, college, education reform, legislation on education, status.

Стаття надійшла до друку 3 червня 2016 р.